

Bc. Lisbeth Bronsema: *Staroměstské náměstí jako místo evropské paměti*. FHS UK, Praha 2022, 99 s. + přílohy.

Uchopit centrální náměstí hlavního města historické země jako místo paměti v intencích P. Nory je jistě náležité a nabízí to obrovskou škálu symbolických „pomníků a zapomníků“, které by měly být v tomto kontextu analyzovány a interpretovány. Je to však současně nesmírně těžké, protože množství příslušných objektů (reálných i obrazných) je obrovské, stejně jako jejich časově, sociálně a kontextuálně se měnící významy. Mám za to, že v případě pražského Staroměstského náměstí jde o úkol, který přesahuje rozsah a možnosti standardní diplomní práce. A to i v případě, kdy se omezuje na reflexi „české (pražské) společnosti“ (s. 8) – zde je navíc otázkou, nebylo-li by přínosnější třeba pro kratší historické období konfrontovat názory jazykově/národně české společnosti s tou německou, případně i židovskou, a už vůbec je pochybné v názvu práce hovořit o „evropské“ paměti.

Autorka posuzovanou práci rozdělila na dvě části, přičemž v poměrně rozsáhlé části teoretické usilovala o uchopení vztahu místa/prostoru a historie/paměti, aby tak získala prostor pro explikaci konceptualizace míst paměti. Už zde si však „ukousla příliš velké sousto“, když na jednu stranu vyšla již z Halbwachse (aniž si ovšem uvědomila všechny jeho teoretické vazby na Durkheima a současně aniž by četla jeho *Legendární topografii evangelii*), avšak na druhou stranu pominula celý další vývoj toho, čemu dnes říkáme paměťová studia, až po Noru. Jeho konceptualizaci *lieux de mémoire* nastiňuje poměrně dobře, je to však zase jen Nora (s drobnými odkazy na Augého, Norberga-Schulze ad.), jakoby metodu s poněkud odlišnými přístupy neužívali i další významní autoři. Jestliže autorka tvrdí, že vzhledem k interdisciplinární povaze paměti nelze podat její definici (s. 10), podotýkám, že sama interdisciplinární práci nepíše a pár (různých) historických definic by se bývalo našlo. Příliš ambiciózní pokus o metodologické ukotvení práce ústí i ve formulační nepřesnosti: mezi společenské a humanitní vědy nelze klást rovnítko, zapominání není „vědomý“ proces (obojí s. 10), proč byl Bergson filosofem „evropským francouzským“? (s. 12), prostor bych chápal spíše jako „místo bytí“ než „místo obydlí“ (s. 20), nejsem si jist tvrzením, že „naléhavost“ památníků je menší než v případě pomníků (s. 22), ostatně ani jejich vzájemným kategoriálním vymezením. Tyto drobnosti, plynoucí snad i z chvatu při dokončování práce, by patrně šlo přehlédnout, co však přehlédnout nelze, je „ve vzduchu vlání“ celé teoretické části.

Autorka ne sice bezproblémově, ale přeci jen poměrně jasně vymezila, co (a proč) chce studovat – naproti tomu vůbec neřekla, jak konkrétně to chce dělat v případě vlastního výzkumu. Tedy z jakých pramenů bude vycházet, zda ze všech nebo z určitého výběru, jakými metodami je bude analyzovat a interpretovat atd. Nechci jí křivdit, v úvodu několik vět na toto téma má, dokonce včetně uvedení čtyř patrně nejdůležitějších pramenů – dobových periodik *Národní listy*, *Rudé právo* a *Lidové noviny*, resp. serveru *Aktuálně.cz* (s. 8-9), absenci metodologické kapitoly to však nikterak nezachraňuje. Jaké další prameny (včetně zmiňovaných obrazových) autorka využila a proč, proč právě uvedené noviny (které by navíc měly být blíže charakterizovány) a jakým způsobem (prošla je celé, nebo jen výběrově, na základě jakých hledisek selektovala texty vztahující se k historické paměti Staroměstského náměstí, jak probíhala jejich obsahová a kontextuální analýza?) – to vše jsou zásadní otázky, které by ukázaly kvalitu a náležitost autorčina přístupu, z předloženého textu se o nich však nedozvídáme téměř nic, přinejmenším nikoli reflektovaně!

Podstatně delší druhá část práce je věnována jednak popisu historických událostí místního, ale i celozemského charakteru, které se tak či onak týkaly Staroměstského náměstí, a za druhé jejich symbolické reflexi coby pozdějších míst paměti. Tato konfrontace je sama o sobě přijatelná, avšak už z toho, že autorka popisuje vše od Ibráhíma b. Jákúba až po Jirčíkovu podivnou

přemalbu kopie kopie orlojního kalendária, je evidentní, jak masivně selektivní její přístup je. To by samo o sobě nemuselo vadit, kdyby v práci bylo uvedeno, že historický popis vychází z nalezených míst paměti, nikoli naopak, včetně jejich metodologicky zdůvodněného výběru. Podobně je tomu s rozvržením práce do (7) časových epoch/kapitol, z nichž některé mají stránku (a dva řádky) a jiné několik desítek stran: kde autorka vzala příslušné mezníky a proč právě je považuje za důležité pro svůj vlastní výzkum? Nazvat kapitolu věnovanou období 1948–89 „dobou uvolnění a normalizace“ je pak vyloženě pitomé.

Jestliže v případě konstitutivních historických událostí (ať už si pod tím představíme cokoli) můžeme v zásadě přijmout autorčin výběr (nevyřčeně vycházející z toho, co bude následovat: z rozboru příslušných symbolických připomínek jakožto míst paměti), nemohu se smířit s desítkami větších či menších nepřesností, které autorka při tak velkém a současně povrchním přiblížení místní/pražské/zemské/celostátní historie udělala. Uvedu jen příklady: Praha byla královským městem, staroměstský rychtář proto nehájil „vrchnostenské“ (s. 26), nýbrž zeměpanské zájmy; název Josefov se pro židovské město užívá teprve od roku 1850 (ad s. 26); králi se nevzdává „pocta“ (s. 28), nýbrž hold; první pražská defenestrace se nekonala na staroměstské (s. 30), nýbrž na novoměstské radnici; chrámová zasvěcení Panně Marii a Matce Boží jsou významově totožná (ad s. 31); co to je „habsburské vyrovnání“ a co „barokní kolonizace“? (obojí s. 47); opravdu byl Husův pomník důsledkem asanace? (s. 57); F. Šmahela si vážím, ale nebyl jediným, kdo v šedesátých letech začal vydávat „objektivní studie o Husovi“ (s. 76; ostatně ani všechny Mackovy práce z předchozí dekády bych neoznačil za úplně neobjektivní, nebo přinejmenším metodologicky inovativní a proto podstatné); Církev československá se od roku 1971 jmenuje Církev československá husitská (ad s. 78); termíny „protestantská“ a „reformační“ církev jsou ve skutečnosti synonyma (s. 81) atp.

Podstatnější jsou nicméně vždy druhé části příslušných kapitol, věnované charakterizaci (měnícího se) vnímání příslušných míst paměti. Pro nejstarší období je to několik dodnes zachovaných staveb, i když je otázka, zda jen těch v textu zmíněných (a proč naopak zařazovat přeci jen mimo náměstí stojící Ungelt), ale budiž, je to ostatně dáno i dostupnými prameny. Větší prostor je právem věnován vztyčení Mariánského sloupu, proměně Mikulášského kostela (před něj byl na s. 54 nešťastně vložen odstavec, takže není jasné, o čem vlastně autorka píše) a symbolům 20. století: označení popraviště 27 tzv. českých pánů, výstavbě pomníku M. Jana Husa, povalení Mariánského sloupu a nedávnému vztyčení jeho repliky, či balkonu, ze kterého řečnil K. Gottwald. Tato místa paměti, i tak významově neobyčejně rozsáhlá (ani postižení všech konfesních symbolů bych nepovažoval za téma, které by bylo v rámci diplomní práce úspěšně zvládnutelné), a jejich recepce jsou dokumentovány prostřednictvím sekundární literatury a pramenů v podobě (zejména) výše uvedeného „majoritního“ dobového tisku.

To je dobré, ale zdaleka to nestačí: ke kostelu sv. Mikuláše se významně vztahují i Pravoslavná církev, jejíž první novodobý svatostánek v českých zemích to byl, i Církev československá husitská, která jej chápe jako místo symbolického vzniku (byla zde veřejně vyhlášena), přičemž k obojímu je dostatek písemných pramenů. U sedmadvaceti křížů v dlažbě postrádám to, že se přes ně mnozí (včetně autora těchto řádků) dodnes zdráhají chodit, u Husova pomníku rozsáhlou diskusi mezi českými evangelíky (kteří na přelomu 19. a 20. století disponovali asi 20 vzájemně nezřídka polemickými periodiky). Úplně zásadní je však to, že stržení Mariánského sloupu autorka dokumentuje jenom prostřednictvím liberální a socialistické žurnalistiky (a pozdější historické reflexe): kde zůstal Durychův *Staroměstský rynek*, podle M. C. Putny klíčový konstitutivní text meziválečné české katolické literatury?! Kde hvězdná koruna Matky Boží, (nedokončený) soubor mariánských svatyní na pražských předměstích, symbolicky objímajících nové hlavní město, které měly nahradit tuto ztrátu?! Tak by bylo lze pokračovat i v případě dalších uvedených míst paměti a jejich různých významů, autorkou v práci postižených vždy jen částečně.

Bez výhrad nemohu práci přijmout ani po formální stránce. V textu se vyskytuje řada stylistických neobratností, „zapomenutých slov“ a vyšinutí z vazby, překlepy i další pravopisné nedostatky (typicky třeba nesprávné skloňování vlastních jmen např. na s. 8, 13). Podstatnější jsou nevhodné a nejednotné odkazy v poznámkách pod čarou: někdy s (zkráceným) názvem, jindy bez něj, s nejasnou proveniencí („Cefres“ v pozn. 22 na s. 15 má ve skutečnosti být *Cahiers du CEFRES*, v závěrečné bibliografii nelze odlišit autory a editory, periodika a sborníky, úplným vrcholem je „spoluautorství“ Aristotela a A. Kříže u spisu *O duši*).

* * *

Z diplomní práce L. Bronsema *Staroměstské náměstí jako místo evropské paměti* nejsem nadšen. Autorka na jednu stranu zpracovala neobyčejně rozsáhlé téma, a i když se přitom dopustila řady větších či menších omylů, v zásadě s tím, co v práci je, lze souhlasit. Je to výsledek rozsáhlé a pracné rešerše, který je interpretován nebo přinejmenším nahlížen prostřednictvím vhodně zvoleného i aplikovaného teoretického přístupu. Potíž je v tom, co v práci není – a toho je hodně, počínaje už zcela nedostatečnou a „implicitní“ metodologií, přes chybějící či nedostatečně zpracovaná další místa paměti, až po různá další dobově, sociálně či jinak vymezená uchopení těch zpracovaných, která však autorce unikla, nebo jež nedokázala přesvědčivě pramenně podložit. Za této situace práci sice **doporučuji k obhajobě**, nicméně hodnotím jen jako **dobrou**.

V Praze dne 26. července 2022

Prof. PhDr. Zdeněk R. Nešpor, PhD.